

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
для гуртків дитячих закладів оздоровлення та відпочинку
«Юні зоологи»

*Драган Ольга Анатоліївна,
методист Національного еколого-
натуралістичного центру учнівської молоді.*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Зоологія – біологічна дисципліна, що вивчає тварин, досліджує біологічну різноманітність тварин, систематизує й класифікує тварин, вивчає їхню будову, закономірності їхнього індивідуального та історичного розвитку, географічне поширення, зв'язки з природним середовищем.

Однією з умов успішного вивчення зоології є створення єдиної системи теоретичних і практичних видів діяльності учнів: навчальної, дослідницької, ігрової, просвітницької, практичної природоохоронної. Однією з вдалих форм поєднання таких видів діяльності є робота гуртків зоології на базі літніх таборів, що дає можливість здійснювати поступовий перехід від навчальної діяльності до дослідницької роботи. Зміна аудиторного навчання на альтернативні форми групової, індивідуальної та колективної роботи в межах табірної зміни дозволяє проводити спостереження за життям і поведінкою тварин в природних умовах, підвищує освітній потенціал гурткової роботи, сприяє розвитку мотивації до дослідницької діяльності. Знання, отримані дітьми під час роботи зоологічного гуртка в таборі, сприятимуть більш повному засвоєнню систематики, морфології та екології об'єктів, що вивчаються.

Навчальна програма реалізується в гуртку еколого-натуралістичного спрямування дитячого закладу оздоровлення та відпочинку і спрямована на дітей віком від 12 до 14 років. Кількісний склад – 10-12 осіб.

Мета навчальної програми: формування ключових компетентностей особистості, розвиток інтересу дітей до біологічних дисциплін, дослідження природних екосистем.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:
пізнавальної – забезпечує засвоєння початкових знань, що стосуються умов життя тварин в природному середовищі, з сучасним станом та

проблемами охорони біологічного й ландшафтного різноманіття; формування й розв'язання пізнавальних задач;

практичної – сприяє оволодінню навичками роботи з визначниками, проведення спостережень за тваринами в природних умовах, умінню вести польові щоденники;

творчої – забезпечує формування творчих здібностей вихованців у процесі вивчення зоології, розроблення й реалізації екологічних проєктів, проведення творчих конкурсів;

соціальної – сприяє засвоєнню природозберігаючих моделей поведінки, дотримання принципів біо- та екоетики, усвідомлення соціальної значущості ідей збалансованого розвитку, самореалізації особистості в соціумі; професійному самовизначенню.

Визначення рівня сформованості компетентностей вихованців здійснюється під час проведення практичних занять у формі проєктів, екологічних ігор, вікторин, конкурсів тощо.

Програма розрахована на 16 годин: 2 заняття в тиждень по 2 години.

Програмою гуртка передбачено ознайомлення з основними групами тварин, опанування базових методів біологічних спостережень і лабораторної обробки матеріалів, ознайомлення з господарсько-значущими групами тварин району розташування табору.

Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення у зміст програми враховуючи інтереси учнів, регіональні умови, стан матеріально-технічного забезпечення.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва теми	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Усього
1.	Вступ.	1	-	1
2.	Загальна характеристика фауни району розташування табору.	1	-	1
3.	Тварини прісних водойм.	1	4	5
4.	Тварини лісів.	1	3	4
5.	Тварини відкритих біотопів (луків, степу).	1	3	4
6.	Підсумок.	-	1	1

	Разом	5	11	16
--	-------	---	----	----

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (1 год.)

Ознайомлення з планом роботи гуртка. Правила поведінки в природі. Інструктаж з техніки безпеки. Принципи біо- та екоетики.

2. Загальна характеристика фауни району розташування табору (1 год.)

Еколого-фауністичні комплекси району розташування табору. Різноманітність видів і складність існуючої в природі взаємодії організмів між собою та навколишнім середовищем. Основні представники фауни району розташування табору.

3. Тварини прісних водойм (5 год.)

Теоретична частина. Характеристика водойми. Площа, характер берегів, джерело водопостачання. Ступінь забруднення водойми. Прозорість води. Рослинність водойми. Різноманіття тварин прісних водойм: найпростіші, губки, кишковопорожнинні, черви, ракоподібні, павукоподібні, молюски, риби, комахи. Риби місцевої водойми. Охорона риб, охорона водойм від забруднень. Типи забруднень води (хімічне, механічне, теплове тощо). Тварини прісних водойм, що потребують охорони. Рідкісні та зникаючі види тварин. Гідробіонти, занесені до Червоної книги України.

Практична частина. Ознайомлення з біорізноманіттям прісних водойм. Спостереження за тваринами та їх поведінкою. Спостереження за способом життя та біологічними особливостями вищих раків. Ознайомлення та спостереження за живими молюсками різних життєвих форм. Ведення щоденників спостережень.

4. Тварини лісів (4 год.)

Теоретична частина. Основні породи дерев, що утворюють ліси, типи лісів. Різноманіття тварин лісів. Роль тварин у житті лісу. Методи визначення лісової фауни. Птахи лісів різних типів. Біологія птахів, поширених в околицях табору. Візуальне й акустичне визначення та облік птахів. Рідкісні та зникаючі види тварин. Тварини лісу, занесені до Червоної книги України. Збереження біологічного різноманіття лісових екосистем та збалансований розвиток лісового господарства.

Практична частина. Виявлення видового складу тварин лісу. Вивчення, охорона і приваблення птахів. Спостереження за птахами. Візуальне й акустичне визначення та облік птахів.

5. Тварини відкритих біотопів (луків, степу) (4 год.)

Теоретична частина. Характеристика рослинності луків (степу). Типи луків, особливості лучної (степової) фауни, переважання комах. Захисне забарвлення (коники, денні метелики). Комахи-запилювачі, пристосування рослин до запилення комахами. Комахи-шкідники. Роль наземних молюсків у перенесенні гельмінтів. Вплив господарської діяльності людини на фауну луків і степу. Збереження біорізноманіття в агроландшафтах та збалансований розвиток сільського господарства.

Практична частина. Ознайомлення з фауною відкритих біотопів. Спостереження за комахами-запилювачами в різний час доби та при різній погоді. Визначення видового складу шкідників сільськогосподарських культур. Біологічні методи регулювання чисельності шкідливих комах. Виготовлення колекцій шкідників сільськогосподарських культур. Утримання комах-мешканців лук в інсектаріумі та спостереження за ними.

6. Підсумок (1 год.)

Еколого-натуралістичний похід «Біоцит».

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- правила поведінки в природі;
- рідкісні та ендемічні види даної місцевості;
- заходи з охорони тварин і рослин відповідно до місцевих умов;
- морфологічні та фізіологічні пристосування тварин до життя в різних умовах середовища;
- принципи візуального й акустичного визначення й обліку птахів.

Вихованці мають вміти:

- розпізнавати тварин даної місцевості у природі;
- визначати тварин даної місцевості за визначниками;
- спостерігати за тваринами;
- вести щоденник спостережень;
- оформляти польовий щоденник;

- проводити обліки тварин з метою з'ясування їх практичного значення;
- проводити заходи з оздоровлення довкілля та збереження біорізноманіття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас ботаніки / Куерда Х. – Х.: Ранок, 2005. – 96 с.
2. Атлас екології / Хосе Тола, Єва Інф'екта. – Х.: Ранок, 2005. – 96 с.
3. Атлас зоології / Хосе Тола, Єва Інф'екта. – Х.: Ранок, 2005. – 96 с.
4. Гураль-Сверлова Н. В., Гураль Р. І. Визначник наземних молюсків України. – Львів, 2012. – 216 с.
5. Загороднюк І. В. Польовий визначник дрібних ссавців України. Київ, 2002. — 60 с.
6. Лукашов Д. В. Визначник прісноводних молюсків. Для студентів біологічних факультетів. – К., 2004. – 44 с.
7. Мовчан Ю. В. Риби України : (визначник-довідник) / Ю. В. Мовчан. - Київ : Золоті ворота, 2011. - 444 с.
8. Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Птахи фауни України: польовий визначник. – Київ, 2002. – 416 с.
9. Щербак Г. Й. Зоологія безхребетних : У трьох книгах. Книга 3 / Г. Й. Щербак, ДБ. Царичкова, Ю. Г. Вервес. - Київ : Либідь, 1997. – 350 с.

ДОДАТОК

Перелік тем для самостійних робіт і спостережень:

1. Біологія комах-санітарів.
2. Спостереження за добовою активністю джмелів.
3. Спостереження за життям сім'ї медоносних бджіл.
4. Найважливіші шкідники плодових садів району розташування табору.
5. Спостереження за мурахами району розташування табору.
6. Особливості фауни ґрунту різних біотопів.
7. Комахи-запилювачі різних рослин.
8. Спостереження за птахами району розташування табору.

